

پیامدهای اقتصادی لغو تحریم‌های اقتصادی ایران

نوشته برونو ورسای

1 فوریه 2016

در 14 ژوئیه 2015، ایران و پنج عضو دائمی شورای امنیت سازمان ملل (چین، فرانسه، روسیه، بریتانیا، و ایالات متحده آمریکا) بعلاوه آلمان، برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) را درباره برنامه هسته‌ای ایران امضا کردند که راه را برای لغو تحریم‌ها و بازگشت دوباره ایران به اقتصاد جهانی هموار می‌کند و سرانجام در 18 اکتبر 2015، مورد پذیرش رسمی همه طرف‌ها قرار گرفت. پس از آن که ایران تعهدات خود در چهارچوب توافق هسته‌ای را اجرا نمود تحریم‌های یاد شده بطور موثری بر داشته شد. انتظار می‌رود که کاهش تحریم‌ها وضعیت اقتصادی ایران را تا حد زیادی بهبود ببخشد، و دیگر کشور های جهان نیز از قیمت پائین نفت و افزایش داد و ستد و فرصت‌های سرمایه‌گذاری بهره ببرند.

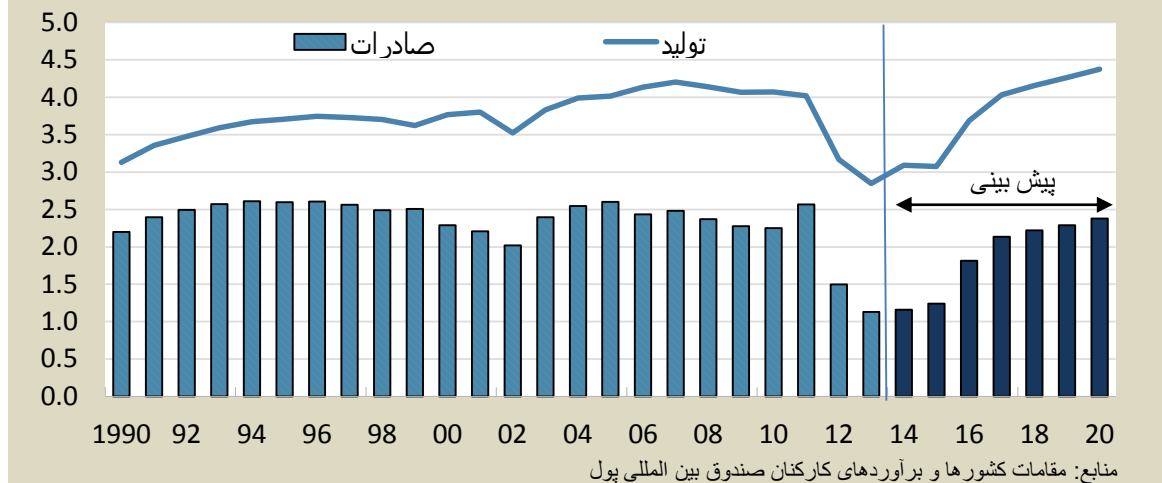
بگذارید ببینیم که این توافق واقعا چه می‌گوید. برنامه جامع اقدام مشترک در حال پایان دادن به تحریم‌ها در سه حوزه اصلی زیر می‌باشد که منافع را برای اقتصاد ایران به همراه خواهد داشت:

(1) صادرات نفت و گاز - شوک مثبت تقاضای خارجی بر اقتصاد ایران؛

(2) خدمات مالی، از جمله دسترسی دوباره به نظام پرداخت‌های بین‌المللی (سوئیت) - شوک مثبت و مرتبط با شرایط تجارت، که می‌تواند به کاهش هزینه تجارت خارجی و مبادلات مالی منجر شود؛ و

(3) کاهش تحریم‌ها در این دو حوضه رشد اقتصادی ایران را به بیش از 4 درصد خواهد رساند و مهمترین عامل برای این رشد افزایش تولید نفت خواهد بود - که پیش‌بینی می‌شود در سال 2016 حدود ششصد هزار بشکه در روز و در میان مدت به 1.2 میلیون بشکه در روز افزایش یابد (نمودار 1).

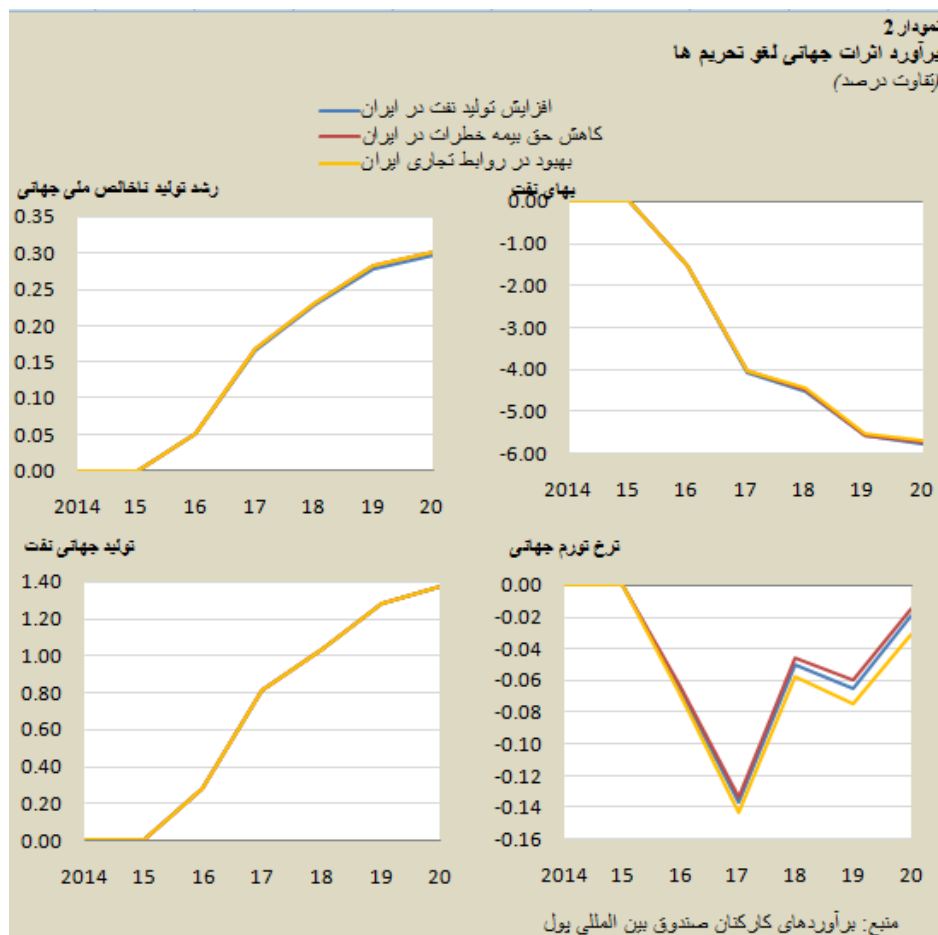
نمودار 1
صنعت نفت: تولید و صادرات
؛ میلیون بشکه در روز 1990-2020

در صورتیکه کاهش تحریم ها با انجام اصلاحاتی برای حل مشکلات ساختاری، از جمله ترازنامه های ضعیف بانک ها و شرکت ها و نرخ بالای بیکاری همراه باشد، چشم انداز اقتصادی وضعیت بهتری خواهد داشت. در هر صورت، سیاست های کلی اقتصادی باید با اهداف مورد نظر مقامات یعنی تورم پایین، نرخ واقعی و رقابتی ارز، و رشد همه جانبه و پایدار همسو باشد.

تاثیر بر اقتصاد جهانی

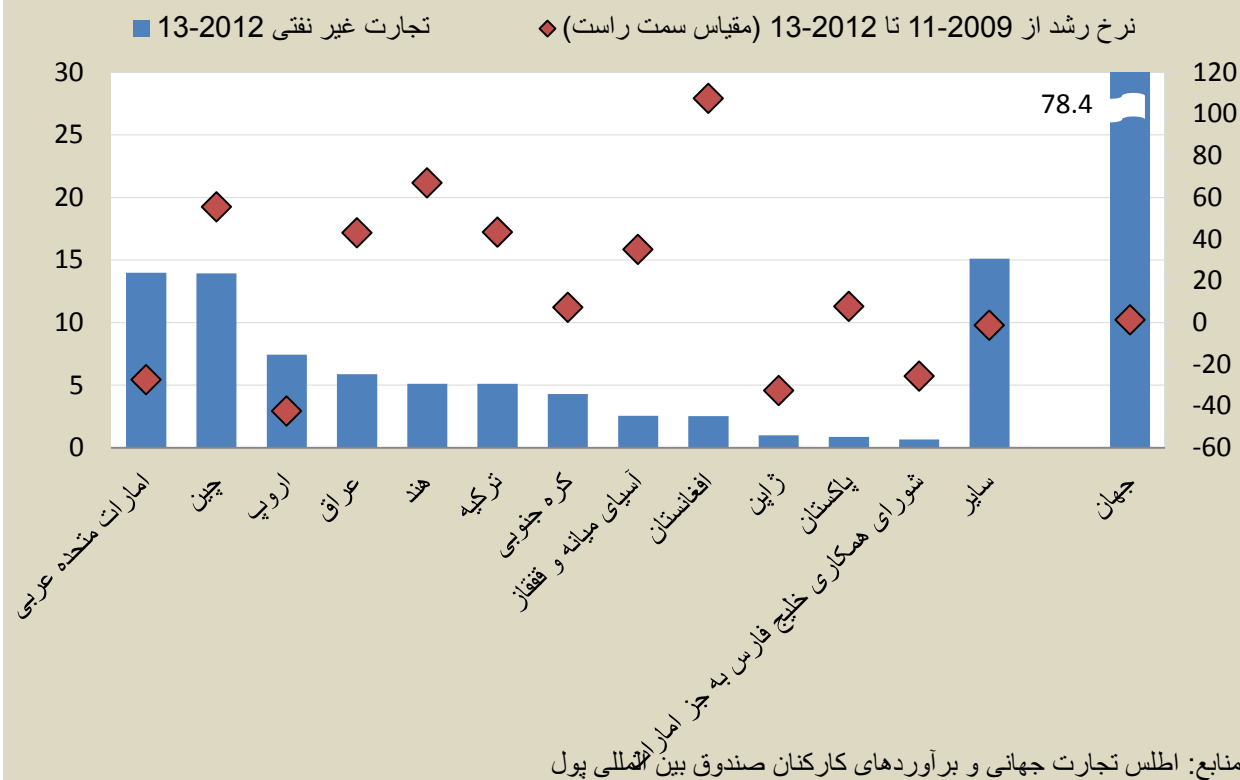
پیش بینی می شود که، در میان مدت، تولید ناخالص داخلی جهانی حدود 1/4 درصد افزایش یابد که عمدتاً بدلیل کاهش بهای نفت ناشی از افزایش تولید و عرضه نفت از سوی ایران و همچنین افزایش تجارت غیر نفتی با این کشور خواهد بود. افزایش تدریجی در تولید نفت ایران می تواند تولید جهانی نفت را تا سال 2020 حدود 1.5 درصد بالا ببرد و بهای جهانی نفت را حتی پایین تر نیز بیاورد. کاهش در حق بیمه خطرات و هزینه های تجارت ایران احتمالاً فواید جهانی و منطقه ای بسیار کمتری نسبت به کاهش بهای نفت خواهد داشت. با این وجود، میزان کاهش قیمت نفت به هیچ وجه مشخص نیست. این مساله بستگی به سرعت ایران در افزایش تولید نفت خود و نیز نحوه واکنش دیگر عرضه کنندگان نفت به آن دارد. می توان پیش بینی کرد که در میان مدت میزان کاهش بهای نفت بین 5 تا 10 درصد در نوسان باشد. این به شرطی است که اعضای اوپک، طبق بیانیه های اخیر خود، افزایش صادرات نفت ایران را با کاهش تولید نفت خود جبران نکنند.

در حال حاضر، تجارت غیر نفتی بین ایران و دیگر کشورها محدود است ولی انتظار می رود که این دادوستدها در دوره بعد از تحریم افزایش یابد. این مساله علاوه بر کاهش هزینه های مبادلات، که در بالا به آن اشاره شد، منجر به رشد اقتصادی بقیه کشورهای جهان و نیز افزایش سرعت رشد اقتصادی مورد نظر ایران خواهد شد. این افزایش رشد اقتصادی به این معنی است که واردات ایران بین 2015 و 2020 تا 50 درصد، و مجموعاً به ارزش 525 میلیارد دلار، رشد خواهد کرد و فرصت های فراوانی برای شرکای تجاری ایجاد خواهد شد. برای مثال، لغو تحریم ها می تواند تولید ناخالص داخلی امارات متحده عربی را فقط به دلیل رشد صادرات غیر نفتی ایران بیش از 1 درصد بین سال های 2016-18 افزایش دهد. انتظار می رود که رشد اقتصادی چین و هند، علیرغم کاهش نسبی، همچنان تداوم داشته باشد و موقعیت آنها را به عنوان شرکای مهم تجاری برای ایران استحکام بخشد (نمودار 3). ایران از هم اکنون یک قرارداد تجاری ترجیحی با ترکیه امضا کرده است. این درحالیست که کشورهای اروپایی، که شاهد کاهش سهم تجاری خود را در دروان تحریم بودند، در تلاش هستند دوباره به بازار ایران دسترسی پیدا کنند. و سر انجام اینکه، فواید اقتصادی لغو تحریم ها برای کشورهای قفقاز و آسیای میانه در بلند مدت قابل دستیابی است و بستگی به این دارد که بتوانند به عنوان یک مسیر ترانزیت برای تجارت رو به رشد بین چین، هند، اروپا، ایران، و دیگر کشورهای منطقه عمل نمایند یا خیر.

نمودار 3

تجارت غیر نفتی 13-2012 و نرخ رشد تجاری از 11-2009 تا 13-2012
(میلیارد دلار امریکا و درصد)

البته ارزیابی تاثیر بالقوه هر کدام از این عوامل با عدم قطعیت بسیار همراه است. این مساله ناشی از این است که قبلاً نمونه‌مشابهی نداشته ایم و نیز اینکه تحریم‌ها ماهیت مشروط دارند. بدین معنا که در صورت بروز هر گونه نگرانی درباره عدم انجام تعهد از سوی ایران، تحریم‌ها به جای خود باز خواهند گشت. علاوه بر این، با توجه به نیاز اساسی ایران برای جلب سرمایه‌گذاری در صنعت نفت خود، معلوم نیست که این کشور با چه سرعتی بتواند تولید نفت خود را افزایش دهد و یا اینکه دیگر تولیدکنندگان نفت چه واکنشی به این افزایش نشان دهند.

با این حال، اگر تحریم‌ها به صورت گسترده و پایدار برداشته شوند، ایران می‌تواند در طی سالهای پیش رو شاهد بهبودی عظیم در اقتصاد خود باشد، به شرطی که سیاست‌های کلان و مهم اقتصادی و اصلاحات ساختاری همه‌جانبه هم به اجرا گذاشته شوند. شرکای تجاری ایران و کل جهان نیز می‌توانند از بهای پایین نفت و افزایش تجارت و سرمایه‌گذاری بهره ببرند.

برونو ورسای اقتصاددان است و در دفتر خاورمیانه و آسیای مرکزی صندوق بین‌المللی پول فعالیت دارد. وظیفه او رسد صادرات نفتی کشورهای منطقه منا است و قبلاً از طرف صندوق، کشورهای مراکش و کامرون را مورد بررسی قرار داده است. وی همچنین روی مسائل مختلفی همچون یارانه‌های انرژی در منطقه منا، مدیریت ثروت منابع طبیعی، و اصلاحات حقوق بازنشستگی در اروپا تحقیق کرده است. قبل از پیوستن به صندوق، او یکی از مشاوران کمیسیون اروپا، بانک جهانی، اداره توسعه بین‌المللی بریتانیا و برنامه پیشرفت و توسعه سازمان ملل متحد بود. ایشان دارای مدرک دکترای اقتصاد از دانشگاه آکسفورد می‌باشند.